

Carlos Talbo

Kosova é o nome albanés -Kosovo en serbocroata- dun país de 11.000 km² nos que hai dez anos vivían dous millóns de persoas. Un 90% eran albaneses, e a única minoría significada, un 7% da poboación, aportábana os serbios. A presenza de albaneses en Xugoslavia completaba-se con outras bolsas de poboación nas veciñas Macedonia e Montenegro, de tal xeito que fóra das fronteiras de Albania residía unha parte notábel -se cadra un 40%- da poboación albanesa existente nos Balcáns.

No marco rexional, Kosova é economicamente importante -conta con apreciábeis riquezas mineiras e hidroeléctricas-, e iso aínda que o seu relevo no escenario planetario é pouco máis que nulo. A duras penas pode invocarse argumento xeoeconómico para dar conta, por tanto, do aparente interese que nos últimos anos amosaron potencias externas.

Dúas diferencias fundamentais parecen existir entre o conflito de Kosova e o de Bosnia. Dunha banda, a importancia de Kosova para o nacionalismo serbio é moito maior: aos ollos daquel, Serbia xurdiu en 1389 en virtude dunha

batalla celebrada en Kosovo Polje. Doutra, mentres os grupos étnicos presentes en Bosnia mantiveron unha histórica relación de mestizaxe, non se pode dicir o mesmo de Kosova, onde albaneses e serbios se enfrontaron con cruza ao menos desde hai cen anos.

A HISTORIA

Os nacionalismos albanés e serbio sosteñen teses distintas no que atinxe a quen foron os habitantes "primixenios" de Kosova. A historiografía albanesa sostén, claro, que foron os albaneses, descendentes directos dos ilirios, que poboaron o territorio séculos antes de Cristo; só nos séculos XIII e XIV, e tras unha imposición armada, deviron os eslavos maioría da poboación. A historiografía serbia estima, en troques, que os albaneses, produto serodio dunha mestura de pobos, só fixeron a súa aparición en Kosova no século XVI, de resultas da imposición otomana; mentres, os serbios estaban presentes no territorio desde o século VI.

As disputas sobre eventuais movementos de poboación teñen sido moitas, polo demais, no século XX e identifican etapas de emigración masiva de albane-

ses -a primeira Xugoslavia (1918-1941); os anos iniciais do Estado titista- ou de serbios -as guerras mundiais; os anos finais do Estado federal-. Eses debates conclúen case sempre que o número de albaneses que deixou Kosova no século XX é moito máis alto que o de serbios.

Cómpre subliñar que entre 1945 e 1974 Kosova -inserto, en Xugoslavia, dentro de Serbia- careceu nos feitos dun poder autónomo, algo que entre os albanokosovares suscitou unha queixa universal: mentres eslovenos, montenegriños e macedonios, todos eles menos numerosos que os albanokosovares, tiñan repúblicas propias, e disfrutaban dun teórico dereito de autodeterminación, semellantes posibilidades estaban vedadas en Kosova, onde o goberno serbio impuña políticas moi represivas. As cousas empezaron a mudar en 1974, cando unha nova Constitución lle recoñeceu a Kosova a condición de provincia autónoma: seguía sen ser unha república e dependía aínda de Serbia, pero nos feitos as súas atribucións eran similares ás das repúblicas. O novo marco suscitou lecturas enfrontadas: se para moitos albaneses deixaba sen resolver o principal, para o nacionalismo

serbio emerxente supuña un lamentábel traspaso do poder a estruturas que, alleas á Belgrado, querían alentar -nunca se demostrou isto dun xeito convincente- a expulsión dos cidadáns serbios.

A ABOLICIÓN DA CONDICIÓ AUTÓNOMA E O MOVEMENTO DE DESOBEEDIENCIA CIVIL

A partir de 1986, e con Milosevic á cabeza, verificou-se en Serbia o pulo dunha modalidade agresiva de nacionalismo que rompeu moitas das regras de xogo dun Estado federal que a unha aguda crise económica engadía os efectos da incertidume xerada pola morte de Tito. O goberno serbio defendeu políticas centralizadoras, estimulou a ilegal creación de "rexións autónomas" en Croacia e en Bosnia, alterou o vigor das normas que regulaban a sucesión na presidencia colectiva e despregou discursos de franca demonización de diversos grupos étnicos, e en lugar singular dos albaneses de Kosova.

En 1989 o goberno serbio aboliu a condición autónoma de Kosova. En virtude desta medida, visibelmemente conculcadora das constituicións kosovar, serbia e xugoslava, o parlamento kosovar foi disolto, abriuse camiño unha crúa represión, conculcaron-se dereitos básicos, prohibiuse o ensino en albanés, privou-se do seus empregos aos albaneses que traballaban na economía pública -inaugurando un réxime de xenuíno apartheid- e aplicou-se o que nos feitos era unha lei marcial.

Perante oito anos a resposta da maioría albanokosovar adoptou a forma dun movemento de desobediencia civil. Ao seu abeiro organizaron-se, na clandestinidade e no territorio máis pobre da antiga Xugoslavia, un sistema sanitario e outro educativo, ao tempo que cobraban corpo diversas estruturas políticas. A sociedade civil máis sólida da Europa de Leste xurdía, paradoxalmente, no máis castigado dos escenarios. Claro que os resultados non eran palpábeis: Belgrado mantiña unha gigantesca maquinaria represiva, mentres a comunidade internacional ollaba cara outro lado.

Cómpre subliñar, sen embargo, que a

sociedade paralela que nos ocupa antes era unha resposta biolóxica á agresión que o produto dun discurso radical e elaborado. Outro problema aportábo a progresiva burocratización da resistencia. A Liga Democrática, dirixida por Rugova, alcanzou unha posición de preeminencia, e nalgún momento pareceu asumir que a situación xeral era relativamente cómoda. A firma do tratado de Dayton en Bosnia, en 1995, fixo esvaecer moitas das esperanzas que os albanokosovares colocaran nunha mediación internacional. Así, unha parte da resistencia empezou a examinar o horizonte dunha resposta armada. Como quer que o goberno serbio pechaba o camiño a calquera negociación, era lóxico que a maioría das forzas albanokosovares reclamasen o recoñecemento do dereito de autodeterminación.

DO CONFLICTO BÉLICO AO ATAQUE DA OTAN

A finais de 1997 operaron-se dous cambios no escenario kosovar. O primeiro afectou a moitos albaneses que, como dixemos, se inclinaron pola violencia; o Exército de Liberación de Kosova (ELK) foi a principal concreción desta posición. O segundo foi un endurecemento nas políticas de Belgrado, produto ante todo da incorporación dun partido parafascista -o Partido Radical de Seselj- ao goberno serbio.

A confrontación bélica desenvolveuse ao longo de 1998, e no seu transcurso o ELK foi perdendo terreo. O conflito xerou un millar de mortos e 200.000 refuxiados. A chegada do inverno e a presión internacional facilitaron unha tregua e a firma, en outubro de 1998, dun acordo de paz. Este implicaba a retirada de moitos dos continxentes militares serbios, o desarmamento do ELK, un réxime de autonomía e a apertura dun período de normalización. Todo debía ser fiscalizado por dous mil observadores da OSCE.

O acordo de outubro non foi respectado polas partes. A principios de 1999 a confrontación medrou e o chamado "grupo de contacto" (Alemaña, EE.UU.,

Francia, Italia, Reino Unido e Rusia) convocou en febreiro en Rambouillet unha conferencia na que intentou impor un novo acordo que, similar ao de outubro, reempazaba os observadores da OSCE por un continxente de case 30.000 soldados da OTAN. Malia o grupo de contacto retirar calquera concesión á autodeterminación en Kosova, a delegación serbia rexeitou o despregue de forzas da OTAN, mentres en Kosova se producía a chegada de novas forzas militares e policiais serbias.

O fracaso das conversacións provocou, en marzo, un ataque da OTAN sobre Serbia e Montenegro. As razóns dese ataque eran varias: o desexo de restaurar unha imaxe moi deteriorada, o propósito de evitar un conflito aberto na veciña Macedonia e, con certeza, o designio estadounidense de demostrar cal era a única grande potencia do planeta. É difícil dar-lle creto á idea de que a OTAN ten actuado para restaurar os dereitos conculcados á poboación albanokosovar. As accións da Alianza Atlántica desenvolveron-se en aberto desprezo da ONU e ilustraron de novo o vigor dun dobre raseiro que permite operar con enerxía fronte ao réxime, innegabelmente xenocida, de Milosevic pero impide facer o mesmo con réximes que, como o turco, practica desde tempo atrás a limpeza étnica no Kurdistán.

OS ESCENARIOS DE FUTURO

Xa que non sabemos como está chamada a concluír a crise derivada do ataque da OTAN e da nova onda de limpeza étnica en Kosova, pouco máis podemos facer que presentar algúns escenarios posibles para o futuro.

(a) Unha consolidación dos efectos da represión serbia. Se cadra, desde o 24 de marzo as unidades serbias ten limpado etnicamente as partes de Kosova -mosteiros e minas- que estiman irrenunciábeis, na confianza de que a comunidade internacional aceptará a triste realidade dunha partición. Non outra cousa acatou en Bosnia en 1995.

(b) A devolución a Kosova da súa condición autónoma, ben que a estas alturas é difícil que as forzas políticas albanokoso-

EN 1989 O GOBERNO SERBIO
ABOLIU A CONDICIÓ
AUTÓNOMA DE KOSOVA, O
PARLAMENTO KOSOVAR FOI
DISOLTO E ABRIU-SE CAMIÑO
UNHA CRÚA REPRESIÓ

É DIFÍCIL DAR-LLE CRETO Á
IDEA DE QUE A OTAN TEN
ACTUADO PARA RESTAURAR
OS DEREITOS CONCULCADOS
Á POBOACIÓ
ALBANOKOSOVAR

vares acepten semellante horizonte. Isto a parte, na Xugoslavia que integran hoxe Serbia e Montenegro os fluxos centralizadores son moito máis poderosos que os que se rexistraban dez anos atrás, de tal xeito que non é sinxelo imaxinar que suporía para Kosova a recuperación da perdida condición de provincia autónoma.

(c) O recoñecemento do dereito de

autodeterminación de Kosova, algo ata hoxe rexeitado polas principais instancias internacionais. Entre as consecuencias do exercicio dese dereito, se cadra tras un período de protectorado, estarían un Kosova independente -a opción maioritaria entre os albanokosovares- e unha integración en Albania. Segundo o primeiro proxecto, Kosova podería devir un Estado desmilitarizado, con

fórmulas de cantonalización das áreas nas que houbera significadas minorías, acordos extraterritoriais aplicados aos recintos de valor histórico para serbios e montenegrinos -ficarían baixo xurisdicción foránea- e fronteiras moi abertas. O esquecemento deste tipo de proxectos é paralelo ao que ten por obxecto ao movemento de desobediencia civil albanokosovar.

PARA REFLECTIR

É obrigado lembrar a responsabilidade central do goberno serbio no que atinxe ao esfarelamento de Xugoslavia. Foi Milosevic quen dinamitou toda a estrutura federal do Estado, quen optou por fórmulas de resolución violenta dos conflitos e quen aceptou de bo grao a consolidación, en Serbia, dun capitalismo mafioso. Mentres gobernen Serbia e Croacia as mesmas persoas que provocaron a desintegración violenta de Xugoslavia é difícil que o escenario mude en proveito do diálogo e da paz.

O capitalismo mafioso que caracteriza á Serbia de hoxe invita a non desbotar, por outra parte, a posibilidade de que o rexime serbio estea a procurar un argumento que presentar ante os seus concidadáns para explicar por que cómpre abandonar Kosova. Milosevic non é un nacionalista, de tal xeito que pouco lle preocupa que Kosova sexa o alicerce da nación serbia. O presidente xugoslavo sabe, ademais, que o crecemento vexetativo dos albaneses é máis alto que o da poboación serbia, de tal forma que no horizonte se albisca un Estado que, de non prescindir de Kosova, contará cunha maioría de albaneses. Así as cousas, Milosevic preferiría preservar o núcleo no que teceu un impresentábel capitalismo mafioso antes que guerrear ata ao fin por un territorio que nada lle di.

É preciso preguntar-se, noutro terreo, por que a finais dos oitenta a comunidade internacional ficou allea ao despregue de calquera política de prevención, por que adiou a súa resposta tantos anos, por que non dubidou en 1995 en dar-lle novas ás a Belgrado, por que non apoiou con forza á oposición democrática serbia, e con ela aos obxectores de conciencia, e por que, alén da retórica, lle ten dado as costas en todo momento aos dereitos humanos. Xa subliñamos que estes últimos pouco ou nada teñen que ver coas accións contemporáneas da OTAN.

A defensa da autodeterminación para Kosova non é senón a resposta a unha política, a do goberno serbio, que ten pechado tódalas demais portas mentres conculcaba os dereitos da maioría da poboación. Claro que a defensa da autodeterminación debe realizar-se en paralelo có recoñecemento dos dereitos das minorías. Ao respecto ten o seu interese lembrar que a principal forza política albanokosovar, a Liga Democrática, ten defendido nos últimos anos que os serbios son tan cidadáns do país como os albaneses. Máis aínda: a súa proposta é a dun Kosova independente que sirva de ponte entre dous estados atavicamente enfrontados: Serbia e Albania.

Nada é máis grave entre nos, en fin, que aceptar os efectos dunha omnipresente etnificación da linguaxe. A satanización "dos serbios", como se entre eles non houbera unha chea de posturas distintas, é unha dramática distorsión da realidade. Tamén o é, probabelmente, o esquecemento dos vínculos que, malia todo, existen entre as comunidades. Na lingua que falan os serbios que viven en Kosova está presente ata un 20% de palabras albanesas. Un sacerdote serbio, o padre Sava, tivo nos últimos meses a coraxe de defender, desde o seu mosteiro de Deçan, ás vítimas da limpeza étnica. Non temos razón ningunha para concluír que xentes como ele son unha absoluta rareza.